Er den grimme ælling ved at blive ofret for kejserens nye klæder?

Om værdien af lokale skoler og behovet for dokumentation, før irreversible beslutninger træffes

H.C. Andersens eventyr *Den grimme ælling* og *Kejserens nye klæder* fortæller to forskellige historier, men de kredser om den samme menneskelige udfordring: vores evne til at se virkeligheden, som den er.

I *Den grimme ælling* overser omgivelserne værdien i noget, der ser anderledes ud. Først langt senere erkender man, hvad man faktisk havde foran sig.

I *Kejserens nye klæder* sker det modsatte. Her bliver en idé gentaget så mange gange, at den til sidst fremstår som en sandhed, selv om ingen reelt kan dokumentere den.

Begge fortællinger rummer en vigtig påmindelse i debatten om Norddjurs Kommunes fremtidige skolestruktur.

Jeg frygter, at Kommunalbestyrelsen risikerer både at overse værdierne i de eksisterende skoler og samtidig lægge stor vægt på gevinster, som endnu ikke er tydeligt dokumenteret.

Vi risikerer med andre ord både at behandle den grimme ælling som et problem og samtidig lade os fascinere af kejserens nye klæder.

Høringsmaterialet bygger i betydelig grad på en antagelse om, at større skoler vil skabe mere robuste faglige miljøer, bedre økonomi og stærkere fællesskaber. Samtidig fremgår det, at de primære gevinster ved forslagene er økonomiske og organisatoriske, mens gevinsterne for elevernes læring og trivsel i høj grad forudsættes frem for dokumenteres.

Det er en væsentlig forskel.

Vi risikerer at løse det forkerte problem

Høringsmaterialet dokumenterer udfordringer med faldende elevtal, økonomisk ubalance og store bygningsmæssige vedligeholdelsesbehov. Disse udfordringer er reelle og skal tages alvorligt.

Men faldende elevtal er ikke nødvendigvis det samme som dårlige skoler.

Netop her minder *Den grimme ælling* os om, at værdi ikke altid kan aflæses på det ydre. En skole kan være lille uden at være svag. Den kan have færre elever og samtidig rumme stærke faglige fællesskaber, høj trivsel og stor lokal opbakning.

Hvis målet er bedre undervisning, højere faglighed og øget trivsel, bør de centrale spørgsmål være:

- Hvilke skoler skaber de bedste faglige resultater?
- Hvilke skoler lykkes bedst med trivsel og fællesskab?
- Hvilke organisatoriske og pædagogiske greb har størst betydning for elevernes læring?
- Hvilke konsekvenser får strukturændringerne for elevernes hverdag?

Disse spørgsmål behandles kun i begrænset omfang.

I stedet bliver debatten hurtigt reduceret til matrikler, elevgrundlag og driftsøkonomi.

Man foretager normalt ikke en omfattende operation, blot fordi patienten har feber. Først skal man være sikker på diagnosen.

Økonomien fremstår mere sikker end den reelt er
De fremlagte modeller viser potentielle økonomiske forbedringer ved samling af elever på færre matrikler. Samtidig understreger materialet flere steder, at beregningerne bygger på en række forudsætninger om elevfordeling, klassedannelse, skolevalg og fremtidig befolkningsudvikling, som alle er behæftet med usikkerhed.

Derudover fremgår det, at væsentlige forhold ikke indgår i de økonomiske beregninger, herunder blandt andet befordringsudgifter og eventuelle udgifter til nedrivning af bygningsmasse.

Kommunalbestyrelsen bør derfor være særlig opmærksom på risikoen for:

• øgede transportomkostninger,
• længere transporttid for børn,
• øget søgning mod fri- og privatskoler,
• søgning mod nabokommuners skoler,
• negative konsekvenser for bosætning og lokal udvikling,
• svækkelse af lokalsamfundenes sammenhængskraft.

Selv relativt små ændringer i forældres skolevalg kan få væsentlig betydning for de økonomiske forudsætninger, som strukturmodellerne bygger på. Vi kunne med fordel evaluere erfaringerne fra lukningen af Mølleskolen.

Det er netop her, *Kejserens nye klæder* bliver relevant. For når en fortælling om effektivisering og robusthed gentages tilstrækkeligt mange gange, kan man let komme til at opfatte de forventede gevinster som dokumenterede gevinster.

Men en forventning er ikke nødvendigvis en realitet.

En skole er ikke blot en bygning
Når en skole eller skoleafdeling lukkes, forsvinder der ikke blot en matrikel.

Der forsvinder et lokalt samlingspunkt.

Der forsvinder relationer mellem børn, familier og medarbejdere.

Der forsvinder frivilligt engagement, lokal identitet og sociale fællesskaber.

Disse værdier fremgår ikke af de økonomiske modeller, men de er afgørende for et lokalsamfunds attraktivitet og for børns oplevelse af tryghed og tilhørsforhold.

I *Den grimme ælling* overså man det værdifulde, fordi man kun så det umiddelbart synlige. Vi bør passe på ikke at gøre det samme med vores lokalskoler.

Når først disse fællesskaber er opløst, kan de sjældent genskabes gennem senere investeringer.

Robusthed handler ikke kun om størrelse
Gennem hele materialet anvendes begrebet "robuste skoler".

Men robusthed bør ikke forveksles med størrelse.

Et robust skolevæsen skabes gennem kvalitet, ledelse, stærke medarbejdere og tillidsfulde relationer. Robusthed kan findes på både store og små skoler.

Ligesom et naturligt økosystem bliver stærkere gennem mangfoldighed, bliver et skolevæsen stærkere gennem forskellige tilbud, forskellige læringsmiljøer og forskellige fællesskaber.

Nogle børn trives bedst i store miljøer med mange valgmuligheder.

Andre blomstrer i mindre fællesskaber, hvor alle kender hinanden.

Jo mere man centraliserer, desto mindre mangfoldighed efterlades der i systemet.

I den sammenhæng bør vi spørge os selv, om robusthed er blevet kejserens nye klæder: et begreb, som alle kan tilslutte sig, men som sjældent defineres præcist og endnu sjældnere dokumenteres i forhold til de konkrete forslag.

En opfordring til Kommunalbestyrelsen
I *Den grimme ælling* var det ikke ællingen, der var problemet. Problemet var omgivelsernes manglende evne til at se dens værdi.

I *Kejserens nye klæder* var det barnet, der turde stille det enkle spørgsmål, som ingen andre stillede.

Begge eventyr rummer en vigtig lære for denne sag.

Derfor er det min opfordring til Kommunalbestyrelsen, at man både ser værdien i de skoler, der allerede fungerer, og samtidig forholder sig kritisk til de gevinster, der forventes af en ny struktur.

Før skoler eller skoleafdelinger lukkes, bør der foreligge dokumentation for, at børnene reelt får et bedre skoletilbud, ikke blot en billigere eller mere administrativt effektiv struktur.

Jeg vil derfor opfordre Kommunalbestyrelsen til:

• at udskyde beslutninger om permanente skolelukninger, indtil de pædagogiske og sociale gevinster er mere tydeligt dokumenteret,
• at gennemføre en selvstændig analyse af konsekvenserne for elevtrivsel, bosætning og risikoen for øget elevafgang til fri- og privatskoler,
• at afprøve mindre indgribende løsninger først,
• at sikre, at eventuelle besparelser faktisk geninvesteres i undervisning, trivsel og kvalitet for børnene.

Norddjurs Kommune skal naturligvis have bæredygtige folkeskoler. Men bæredygtighed handler om mere end økonomi. Det handler også om nærhed, fællesskab, tryghed og levende lokalsamfund.

Mit håb er derfor, at Kommunalbestyrelsen vælger en vej, hvor man først udvikler det, der virker, før man afvikler det, der har været fundamentet for mange børns skoleliv gennem generationer.

For når en skole først er lukket, er beslutningen sjældent til at gøre om.

Måske er den vigtigste læring fra H.C. Andersen, at gode beslutninger kræver både modet til at se værdien i det oversete og modet til at stille spørgsmål ved det, som alle andre tager for givet.

Det er ikke modstand mod forandring.

Det er respekt for konsekvenserne.